

УДК 657,471:631.115,1-058.232.6

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ У
ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ**

DOI 10.30838/ P.ES.2224.290819.116.576

JEL: M41, Q14

**Васильєва В. Г., к.е.н.
Коновалова О. В.,
Січева К. В.**

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

В умовах розвитку ринкових відносин, функціонування нових форм організаційно-правових формувань в аграрному секторі економіки, зокрема, фермерських господарств, головним завданням бухгалтерського обліку і контролю, їх основним завданням є забезпечення користувачів достовірною та своєчасною інформацією. Зміна виробничих відносин в усіх сферах господарювання, складних соціально-економічних проблем, вимагає чіткої реалізації облікової політики. Ведення бухгалтерського обліку на фермерських господарствах передбачає: з'ясування самим господарством наслідків своєї госпрозрахункової діяльності, обґрунтування розрахунку сум податку, уявлення про розміщення грошових коштів, визначення майнового стану господарства, здійснення самоконтролю та прогнозування. Перехід до ринкової економіки вимагає від фермерів значно збільшити обсяг інформації, що характеризує їх господарську діяльність. Зі сторони зовнішніх суб'єктів також виникає відповідний інтерес до результатів діяльності фермерських господарств. Збільшується також обсяг інформації щодо попиту на продукцію, що виробляється, можливості її збуту при визначених умовах і вимогах, матеріально-технічному забезпеченні виробництва даної продукції, про основне виробництво та його інноваційну привабливість. Особливості діяльності фермерських господарств потребують розроблення для них спеціалізованих бухгалтерських програм, з якими можна працювати в діалоговому режимі та які легко адаптуються до змін законодавства. Проаналізовано нормативну базу України, яка регламентує вибір форми бухгалтерського обліку у фермерських господарствах. Доведено, що на вибір форми обліку впливає значна кількість різних зовнішніх та внутрішніх факторів, насамперед юридична форма господарювання та обрана система оподаткування. Впливають на вибір форм бухгалтерського обліку також зміст форм фінансової, податкової та статистичної звітності. Зрештою вибір форми після аналізу потреб в отриманні інформації для управління та складання зовнішньої звітності залежить від керівника фермерського господарства. У даній статті розглянуто визначення доходів та витрат, програмне забезпечення

та введення обліку за спрощеною та простою формами за нормативними документами та за висловленням різних авторів.

Ключові слова: фермерське господарство; доходи; витрати; проста форма; спрощена форма; програмне забезпечення; міжнародні стандарти; бухгалтерський облік

UDC 657,471:631.115,1-058.232.6

FEATURES OF ORGANIZATION OF INCOME ACCOUNTING AND EXPENSES IN FARMERS

DOI 10.30838/P.ES.2224.290819.116.576

JEL: M41, Q14

Vasilyeva V., PhD in Economics,
Konovalova O.,
Sicheva K.,

University of Customs and Finance

In the conditions of development of market relations, functioning of new forms of organizational and legal formations in the agrarian sector of economy, in particular, farms, the main task of accounting and control is to provide users with reliable and timely information. Changing industrial relations in all spheres of economy, complex socio-economic problems requires a clear implementation of accounting policies. Accounting on farms involves: finding out by the farm the consequences of its self-financing activities, justification of the calculation of tax amounts, the idea of the allocation of funds, determining the financial status of the economy, self-control and forecasting. The transition to a market economy requires farmers to significantly increase the amount of information that characterizes their business activities. External actors also have a vested interest in the performance of farms. The volume of information on the demand for manufactured products, the possibility of its sale under certain conditions and requirements, the logistics of production of these products, the main production and its innovative appeal is also increasing. Specific features of farm activities require the development of specialized accounting programs for them that can be used in dialogue and that are easily adaptable to changes in legislation. The normative base of Ukraine, which regulates the choice of the form of accounting in the farms, is analyzed. It has been proved that the choice of the form of accounting is influenced by a large number of different external and internal factors, first of all the legal form of business and the tax system chosen. The content of financial, tax and statistical reporting forms are also influenced by the choice of accounting forms. Finally, the choice of form after analyzing the information needs for managing and compiling external reporting depends on the farm manager. The definition of income and expenses, software and accounting entry in simplified and simple forms by regulatory documents and by the statements of various authors has been discussed in this article.

Keywords: farming; income; expenses; simple form; simplified form; software; international standards; accounting

Актуальність. Фермерське господарство, згідно зі ст. 28 Закону України «Про фермерське господарство», повинно з моменту його реєстрації вести бухгалтерський облік результатів діяльності, складати і подавати фінансову, статистичну та інші види звітності [1]. Одним з основних елементів системи бухгалтерського обліку є форма бухгалтерського обліку. Форма бухгалтерського обліку – це певна система реєстрів бухгалтерського обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення в них інформації. Форму бухгалтерського обліку визначає певне поєднання хронологічного та систематичного обліку, форми зв'язку між обліковими реєстрами, спосіб та техніка облікових записів [2]. Обрана форма бухгалтерського обліку фермерським господарством повинна забезпечувати складання фінансової, податкової, статистичної та управлінської звітності.

Отже, вибір оптимального варіанта форми ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах є однією з проблем для фермера, а також предметом чисельних дискусій у науковому середовищі. У зв'язку з цим питання вибору форми бухгалтерського обліку фермерськими господарствами та її приведення у відповідність до потреб складання звітності та управління залишаються актуальними.

Аналіз останніх наукових досліджень. Досліджувана нами тема є надзвичайно актуальною для України, тому багато вчених приділяють їй велику увагу. Різні аспекти цієї проблеми досліджували такі науковці, як: М. Бакетті, П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, С.І. Дем'яненко, В.А. Дерій, Р. Ентоні, Г.Г. Кірейцев, В.О. Ластовецький, В.Г. Линник, Ю.Я. Литвин, В.Б. Моссаковський, О.М. Онищенко, М.С. Пушкар, В.С.Рудницький, П.Т. Саблук, Л.К. Сук, І.Д. Фаріон, П.Я. Хомин, У. Янг, І.Г. Яремчук, Ф.Ф.Бутинець, Л.Б.Гнатишин, Д.І.Дема, М.Я.Дем'яненко, В.А.Дерій, Л.К.Сук, П.Я.Хомин, М.Баккет, М.Ф.Бичков, С.Блегборн, Ф.І.Васькін, Е.І. Степаненко, які зробили вагомий внесок у розробку теоретичних та практичних основ обліку і контролю в підприємницьких формах господарювання.

Проте більшість питань, які стосуються організації обліку доходів і витрат у фермерських господарствах, до цього часу залишаються дискусійними, а надані пропозиції носять рекомендований характер.

Тому в статті досліджується порядок організації обліку доходів і витрат у фермерських господарствах з урахуванням обсягу їх діяльності, особливостей технології та організації виробництва, умов постачання ресурсів та збуту сільськогосподарської продукції, порядку визначення фінансових результатів і складання звітності, виходячи із сучасних умов та перспектив розвитку цієї форми господарювання.

Метою статті є огляд діючої методики обліку та розробка підходів щодо вдосконалення організації обліку доходів і витрат фермерських господарств.

Виклад основних результатів дослідження. Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства [1].

Фермерське господарство діє на умовах самоокупності. Всі витрати господарство покриває за рахунок власних доходів та інших джерел, не заборонених законодавством. Фермерське господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний розсуд та ризик підбирає партнерів з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності, у тому числі іноземних.

Витрати і доходи – це важливі та складні економічні категорії, які займають особливо важливе місце в управлінні підприємством. Це пояснюється тим, що вони мають вирішальний вплив на фінансовий результат функціонування суб'єктів господарювання, застосовуються для визначення цінової політики підприємства, показують рівень технології та організації виробництва, їх використовують для оцінки ефективності господарювання, порівнюючи витрати, доходи та результати діяльності.

Визнання та оцінка доходів і витрат за нормативними документами відображена в таблиці 1.

В дисертації Кучеркова С.О. надає поняття доходу від сільськогосподарської діяльності. Поняття доходу від

сільськогосподарської діяльності, як облікової категорії, потребує уточнення, адже при цьому має враховуватися збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів, одержаних у результаті відокремлення від біологічного активу, призначених для продажу і (або) зменшення зобов'язань, які призводять до збільшення власного капіталу (крім збільшення капіталу за рахунок внесків власників) за звітний період, а також створюють економічну основу для покриття всіх видів витрат.

Таблиця 1 – Визнання та оцінка доходів і витрат за нормативними документами

Нормативний документ	Доходи	Витрати
Закон України «Про фермерське господарство» [1].	Дохід — сума будь-яких коштів, вартість матеріального і нематеріального майна, інших активів, що мають вартість, у тому числі цінних паперів або деривативів, одержаних платником податку у власність або нарахованих на його користь, чи набутих незаконним шляхом	Витрати - зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
Податковий Кодекс України [2].	Загальний оподатковуваний дохід — будь-який дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований (виплачений, наданий) на користь платника податку протягом звітного податкового періоду.	Витрати - сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)
П(С)БО 15,16 [3,4].	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).	Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.
Міжнародні стандарти №18 [5].	Дохід - це валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу.	Витрати – це зменшення економічних вигід протягом формі відтоку або зменшення активів або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов'язаних з його розподілу між учасниками акціонерного капіталу.

Джерело: розроблено автором на основі даних [1, 2, 3, 4, 5]

Суттєвий вплив на ці вигоди мають природно-кліматичні умови. Висновком даної дисертації є пропозиція розширити класифікаційні ознаки доходів підприємства, виділивши додаткові групи, а саме: по відношенню до капіталу, до підприємництва, до галузей сільського господарства [6].

Костецький Я.І. у своїй дисертації автор відзначив громіздкість традиційної системи бухгалтерського обліку з її величезною кількістю первинних документів. З метою їх зменшення запропоновано застосовувати нагромаджені документи, які дають можливість записувати однорідні операції щодо їх здійснення протягом місяця чи періоду виконання робіт. Так, замість таких разових документів, як «Реєстр відправки зерна та іншої продукції з поля» (ф. 77), «Реєстр приймання зерна та іншої продукції» (ф. 78), «Відомість руху зерна та іншої продукції» (ф. 80), «Акт приймання грубих і соковитих кормів» (ф. 92) та інших документів, які використовуються для оприбуткування продукції рослинництва, достатньо застосовувати «Нагромаджуваний реєстр на оприбуткування продукції рослинництва у фермерському господарстві» [7].

Коваль О.В. та Козак В.Ю. у своїй статті запропонували основні особливості та проблеми ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах і запропонувати ряд заходів щодо їх усунення.

Авторами цієї статті було виявлено що, більшість фермерських господарств не здійснюють жодних витрат, які можна було б віднести до майбутніх періодів, а тому немає необхідності вести рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів». У випадках, коли фермерське господарство орендує основні засоби в інших підприємств чи здійснює підписку на газети чи журнали, такі витрати настільки мізерні, що їх відразу можна віднести на витрати виробництва.

Висновками цієї статті є посилення ролі контролю та аналізу за використанням виробничих витрат, що дасть змогу забезпечити групування витрат відповідно до потреб аналізу, а отже впливати на фінансові результати фермерського господарства [8].

О.А. Нестерук пропонує у фермерських господарствах вести Книгу обліку праці та її оплати, Журнал обліку коштів, Книгу обліку продукції й матеріально-виробничих запасів, Журнал обліку кредитів і розрахунків. Для визначення фінансового результату, ведення податкового обліку й складання податкової звітності, аналізу результатів діяльності

запропонована Книга обліку доходів і витрат і Відомість фінансових результатів. Книга максимально пристосована для ведення податкового обліку й складання податкової звітності та дозволяє найбільш повно відбивати всі доходи й витрати господарства, вести детальний аналітичний облік доходів за різними джерелами їхнього надходження і витрат за кожною статтею витрат. Відомість фінансових результатів дозволяє визначити підсумок всієї діяльності селянського господарства, а також проаналізувати структуру доходів за видами діяльності й витрат за статтями витрат [9]. Пропонована форма обліку не передбачає використання подвійного запису і за суттю є простою.

У своїй статті Скрипник С.В. розглядає більш детально Методичні рекомендації № 189 [10]. згідно яких бухгалтерський облік у ФГ ведуть за однією із форм:

- «простою». Методичні рекомендації № 189 [10]. Пропонують застосовувати цю форму у яких працюють власник голова члени його родини без залучення найманих працівників. Передбачає ведення обліку без подвійного запису. Фінансовий результат визначають порівнявши дохід і витрати згруповані за елементами відображення витрат - за фактом руху матеріальних ресурсів списують на виробництво за фактом купівлі а не в момент витрачання. При цьому основним регістром є Книга обліку доходів і витрат. Як свідчать національні стандарти П(С)БО 25 [11]. вона не відповідає чинним вимогам і за цією формою фінансову звітність заповнити не просто. Крім того, фермерські господарства, які є платники єдиного податку або неплатники ПДВ, мають право вести облік без використання подвійного запису.

- «спрощеною». Методичні рекомендації № 189 [10] пропонують застосовувати фермерські господарства із середньообліковою чисельністю працюючих за звітний період до осіб включно крім членів родини. Вона передбачає наявність подвійного запису складання Журналу реєстрації господарських операцій. Ґрунтується на принципах форми Журнал-голова.

- Також, згідно даних Методичних рекомендацій не враховано специфіку відображення біологічних активів за П(С)БО 30 «Біологічні активи» [12], що для фермерських господарств визначально.

- В результаті бухгалтери фермерських господарств бажаючи дотриматися приписів Закону України «Про бухгалтерський облік та

фінансову звітність в Україні» [13] і П(С)БО 25 [11] можуть використовувати Методичні рекомендації № 189 [10] лише в частині що не суперечить їм.

Отже, головне для фермерських господарств є використання тих реєстрів бухгалтерського обліку які б відображали достовірну та правдиву фінансову звітність суб'єкта господарювання [14].

В своїй статті Тлущкевич Н. та Балюк Н. дали визначення доходам та витратам. Доходом є всі грошові надходження протягом звітного періоду (виручка від реалізації продукції (робіт, послуг), інші операційні доходи, тощо). Фінансовий результат на фермерських господарствах розраховують як різницю між доходом (виручкою) від реалізації продукції, робіт і послуг на сторону та іншими доходами та витратами. Основна увага в обліку фермерських господарств приділяється витратам. Витрати на фермерських господарствах виникають в процесі формування та використання ресурсів для досягнення певної мети. Виробничі витрати є головними складовими господарства в цілому. Витрати, які несе господарство у процесі виробництва своєї продукції, і є витратами виробництва.

Отже, важливою умовою успішної діяльності фермерських господарств є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво, внаслідок чого зросте конкурентоздатність продукції та стане реальним досягнення довгострокового економічного зростання господарств. Надійність фінансового стану господарств, результативність і привабливість їх діяльності для інвесторів залежать від ефективності використання виробничих ресурсів, від правильності формування собівартості продукції. Саме ці показники є вирішальними при формуванні прибутку і, найголовніше, залежними від раціональної та розумної системи обліку і управління витратами. Разом з тим, бути привабливим, конкурентоздатним, фермерство може за умови аналізу та планування результатів господарської діяльності, що можливо за умови чіткого обліку доходів та витрат діяльності [15].

Нікітіна Г.Ю. у своїй статті розглядає доходи та витрати біологічних активів. До складу витрат, пов'язаних із біологічними перетвореннями, належать: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати. В свою чергу загальновиробничі витрати рослинництва і тваринництва розподіляються

на кожен об'єкт витрат із використанням бази розподілу, яка встановлюється підприємством самостійно. Тобто групування витрат за статтями пов'язане з робочим планом рахунків. Також часто в сільському господарстві від одного сорту рослини або одного виду тварини отримують кілька видів продукції [16], які потім при обчисленні її собівартості розподіляють на витрати: основні, суміжні та побічні. Наприклад, при зборі пшениці отримують зерно (основні), плюс сіно (побічні). Доходи (витрати) від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних унаслідок сільськогосподарської діяльності протягом звітного року, визначаються як різниця між вартістю біологічних активів і сільськогосподарської продукції та витратами, пов'язаними з біологічними перетвореннями. Які включаються до складу інших операційних доходів (витрат). Така тривалість звітного періоду обумовлена тим, що рослинництво має чітко виражений сезонний характер виробництва. Тобто, порівнювати вихід продукції в звітному місяці із загальновиробничими витратами, що накопичились до цього часу за попередні місяці, недоцільно.

В.І. Корнюшин вважає можливим застосування фермерськими господарствами програм у вигляді універсальних заготовок, з яких за допомогою спеціальних налаштувань можна зробити програму, яка підходить до будь-якої фірми. Такі універсальні програми є більш стійкими, вільними від помилок, не пов'язані з конкретною специфікою тієї чи іншої фірми, менш уразливі від швидко змінюваного законодавства. [17].

На ринку програмних продуктів пропонуються бухгалтерські програми «Бест» та «Акцент», які переважно орієнтовані на малі підприємства торгівлі та послуг і вимагають адаптації до виробничої діяльності. Така переробка конфігурації програм, початково не пристосованих до ведення обліку в сільському господарстві, буде коштувати дорожче, ніж покупка самої програми, що є економічно не доцільним. Розроблені також окремі галузеві рішення для ведення обліку показників молочного скотарства, свинарства («Акцент – племінний облік у свинарстві»), кролівництва («Автоматизована система племінного обліку кролів») і т. ін. Ці програми спрямовані, насамперед, на здійснення обліку і контролю виробничих показників (раціон, рух поголів'я тощо). Вони можуть застосовуватись також і фермерськими

господарствами, однак, не дають можливості повністю автоматизувати обліковий процес. Фермеру доведеться окремо вести облік багатьох ділянок і складати звітність.

І.Д. Ватуля та Л.О. Гладка зазначають, що спеціалізованих бухгалтерських програм для фермерських господарств немає. Залишаються до вибору програми «Парус» або «1С: Бухгалтерія». Проте ці програми досить дорогі й їх можливості фермерським господарством будуть використані незначною мірою. Так, серед програмних продуктів 1С для обліку на сільськогосподарських підприємствах призначені «1С: Підприємство 8. Управління сільськогосподарським підприємством для України» (від 25 до 470 тис. грн залежно від чисельності автоматизованих робочих місць), «1С: Підприємство 8. Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства для України» (від 5 до 12 тис. грн), «1С: Підприємство 8. Бухгалтерія елеватора, млина та комбикормового заводу для України» (від 8 до 20 тис. грн), «1С: Підприємство 8. Селекція в тваринництві. Свинарство для України» (від 3 до 33 тис. грн), «1С: Підприємство 8. Молокозавод», «1С: Підприємство 8. Супутниковий моніторинг».

Серед програм корпорації «Парус» (м. Київ) для обліку в сільському господарстві є лише «Комплексна система управління підприємством з переробки молочної сировини».

У зв'язку з цим І.Д. Ватуля та Л.О. Гладка пропонують під час застосування простої форми обліку для фермерських господарств використовувати Журнал обліку господарських операцій, який вести в редакторі електронних таблиць Excel з використанням формул для горизонтальних та вертикальних підрахунків [18].

Висновки. В даній статті наведено теоретичне узагальнення доходів та витрат, введення фермерського господарства за певною формою та використання Книг та Журналів. Основні висновки, що підтверджують результати даного дослідження мають таке трактування:

1. Серед науковців існує багато думок щодо застосування форм бухгалтерського обліку фермерськими господарствами. Більшість досліджень щодо форм бухгалтерського обліку фермерських господарств не є системними, оскільки не враховують усіх факторів, які впливають на вибір форми бухгалтерського обліку, а також потреб в отримання інформації для внутрішньої, призначеної для управління підприємством,

та всієї зовнішньої звітності.

2. Особливості діяльності фермерських господарств потребують розроблення для них спеціалізованих бухгалтерських програм, з якими можна працювати в діалоговому режимі та які легко адаптуються до змін законодавства.

3. У кінцевому результаті вибір форми бухгалтерського обліку після аналізу потреб в отриманні інформації для управління та складання зовнішньої звітності залежить від керівника фермерського господарства.

4. За результатами інвентаризації за сумами виявлених залишків, в межах господарських операцій, проводити корегування доходів та витрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про фермерське господарство: Закон України № 973 – IV від 19.06.2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
2. Податковий кодекс України № 2755 – VI від 20.10.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Дохід: Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 15 від 09.08.2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
4. Витрати: Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 16 від 09.08.2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
5. Дохід: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 18 від 01.01.2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025
6. Кучеркова С. О. Облік фінансових результатів у фермерських господарствах. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра економ. наук : 2005. С. 5
7. Костецький Я. І. Облік та аналіз діяльності фермерських господарств. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра економ. наук : Тернопіль. 2006. С. 6-8.
8. Коваль А. В., Козак В. Ю. Особливості у обліку фермерських господарствах. *Збірник наукових праць Вінницький національний аграрний університет. Серія: Економічні науки.* Випуск 4. 2012. С. 104-105.
9. Нестерук О. А. Розвиток бухгалтерського обліку у фермерських господарствах. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра економ. наук : 2009. С. 239.
10. Організація та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах: Методичні рекомендації № 189 від 02.07.2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0189555-01>

11. Спрощена фінансова звітність: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 25 від 23.07.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>
12. Біологічні активи: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 30 від 05.01.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>
13. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996–ХІУ від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
14. Скрипник С. В. Удосконалення методичного забезпечення облікового процесу фермерських господарств. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Випуск 2. 2014. С. 266-267.
15. Тлущкевич Н., Балюк Н. Особливості обліку фермерських господарств. *Міжнародна науково-практична конференція*. 2016. С. 140-141.
16. Нікітіна Г. Ю. Особливості обліку у фермерських господарствах. *Управління розвитком*. Випуск 2. 2014. С. 69-71.
17. Корнюшин В. И. Бухгалтерські інформаційні системи – М. 2010. С. 112.
18. Ватуля І. Д. Організація обліку у фермерських господарствах : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2009. С. 312.

REFERENCES:

1. Pro fermers'ke gospodarstvo: Zakon Ukraїni № 973 – IV vid 19.06.2003 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
2. Podatkovij kodeks Ukraїni № 2755 – VI vid 20.10.2019 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Dohid: Polozhennja (standartu) buhgalters'kogo obliku № 15 vid 09.08.2013 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
4. Vitrati: Polozhennja (standartu) buhgalters'kogo obliku № 16 vid 09.08.2013 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
5. Dohid: Mizhnarodnij standart buhgalters'kogo obliku № 18 vid 01.01.2012 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025
6. Kucherкова, S. O. (2015). *Oblik finansovih rezul'tativ u fermers'kih gospodarstvah [Accounting for financial results in farm]*. Kyiv: NNC IAE [in Ukrainian].
7. Kostec'kij, Ja. I. (2006). *Oblik ta analiz dijal'nosti fermers'kih gospodarstv [Accounting and analysis of farm activities]*. Ternopil': Znannia [in Ukrainian].
8. Koval', A. V., Kozak, V. Ju. (2012). *Osoblivosti u obliku fermers'kih gospodarstvah [Features in accounting farms]*. Vinnytsia: Ekonomichni nauki [in Ukrainian].
9. Nesteruk, O. A. (2009). *Rozvitok buhgalters'kogo obliku u fermers'kih gospodarstvah [Development of accounting in farms]*. Kyiv: Ekonomichni nauki [in Ukrainian].

10. Organizacija ta vedennja buhgalters'kogo obliku v seljans'kih (farmers'kih) gospodarstvah: Metodichni rekomendacii № 189 vid 02.07.2001 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/shoshh/v0189555-01>
11. Sproshhena finansova zvitnist': Polozhennja (standart) buhgalters'kogo obliku № 25 vid 23.07.2019 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>
12. Biologichni aktivni: Polozhennja (standart) buhgalters'kogo obliku № 30 vid 05.01.2018 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>
13. Pro buhgalters'kij oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraïni: Zakon Ukraïni № 996–HIU vid 16.07.1999 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
14. Skripnik, S. V. (2014). *Udoskonalennja metodichnogo zabezpechennja oblikovogo procesu farmers'kih gospodarstv [Improvement of methodological support of the accounting process of farms]*. Odessa: Odessa NUE [in Ukrainian].
15. Tluchkevich, N., Baljuk, N. (2016). *Osoblivosti obliku farmers'kih gospodarstv [Features of accounting farms]*. Kyiv: Ekonomichni nauki [in Ukrainian].
16. Nikitina, G. Ju. (2014). *Osoblivosti obliku u farmers'kih gospodarstvah [Features of accounting farms]*. Kharkiv: Khar NEU [in Ukrainian].
17. Kornjushin, V. I. (2010). *Buhgalters'ki informacijni sistemi [Accounting information system]*. Kyiv: Ekonomichni nauki [in Ukrainian].
18. Vatulja, I. D. (2009) *Organizacija obliku u farmers'kih gospodarstvah [Organization of accounting farms]*. Kyiv: Ekonomichni nauki [in Ukrainian].